

СОТ ЯК ВУЗЕЛ ПРОТИРІЧ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досвід останніх років демонструє загострення протиріч між країнами G7 у багатьох питаннях. Одним з них є питання світової торгівлі. А основним полем протистояння між країнами стала Світова організація торгівлі (СОТ).

Нагадаю, що заснована в квітні 1994 року на конференції в Марракеші (Марокко) СОТ сприйняла від свого попередника ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) найважливіший функціональний елемент - механізм прийняття рішень шляхом консенсусу. Консенсус - хороший спосіб створення норм і правил, які в подальшому повинні неухильно виконуватися всіма. Завдяки консенсусу СОТ знайшла своє місце серед провідних світових організацій. Але з поступовим розвитком цієї організації саме це правило консенсусу загострило його досягнення.

Коли в 1950-1970-і роки учасниками ГАТТ були кілька десятків держав при явному домінуванні розвинених країн Європи і Північної Америки, досягнення консенсусу, як правило, не викликало особливих проблем. Фактично остаточне рішення приймалося саме країнами, що водять до G7. Але ситуація змінилася в корені після створення СОТ, коли число членів спочатку зросло до 120, потім до 140 і тепер до 164 - і переважна більшість вже склали країни, що розвиваються та найменш розвинуті країни. Механізм консенсусу все частіше став створювати проблеми, що і призвело до глибокої кризи переговорів Доха-раунду, який був відкритий в кінці 2001 року і планувався бути завершеним 1 січня 2005 року. Наріжним каменем раунду було поставлено забезпечення інтересів країн, що розвиваються, ущемлених, за підсумками попереднього Уругвайського раунду торговельних переговорів, якій тривав з 1986 по 1994 роки. Головна вимога країн, що розвиваються складалася в реальному отриманні вільного доступу на ринки розвинених країн.

Переговори раунду в окремі моменти були близькі до прориву (липень 2008 року), іноді навіть вдавалося досягти серйозного результату, як в 2013 році, коли на Балі вдалося підписати Угоду про спрощення процедур торгівлі. Цей документ став першим багатостороннім угодою, яке вдалося укласти після Уругвайського раунду, що давало надію на прогрес переговорів Доха-раунду. Але, на жаль, окремі досягнення не могли змінити загальну ситуацію. Бо десятки країн, що розвиваються прийшли до СОТ з новим баченням її основних цілей, завдань і майбутнього. Можна сказати, що такі гравці, як Китай і Індія, інакше розуміли глобальний економічний порядок: з їхньої точки зору, триваючому домінуванню «багатих країн Півночі» має бути покладено край.

На практиці в ході багатосторонніх торговельних переговорів у рамках СОТ ця позиція вилилася головним чином в активне неприйняття будь-яких конструктивних ініціатив, пропонуваніх розвинутими країнами при відсутності альтернативних пропозицій з боку країн, що розвиваються.

Протиріччя досягли кульмінації на передостанній міністерській конференції СОТ в Найробі в 2015 році - вперше в історії ГАТТ / СОТ в підсумковій декларації було зафіксовано фактичний розкол між членами з принципового питання: одна група виступила за оновлення і модернізацію порядку переговорів Доха-раунду, інша, що складалася практично повністю з країн, що розвиваються, - за її збереження до повного завершення переговорів.

Але якщо ці труднощі, переважно виникали через протиріччя країн G7 з іншими країнами, то починаючи з 2016 року до них добавились протиріччя і між самими країнами G7.

Загалом ситуація на переговорах Доха-раунду і в цілому в СОТ в останні роки могла б бути краще, якби США не послабили свого історичного лідерства в цьому інституті. Адміністрація Дональда Трампа з самого початку розпочала жорстку критику СОТ і його підходів, вказавши, що піде на порушення її правил, якщо їх застосування буде суперечити національним інтересам США. Така позиція виглядає абсолютно руйнівною, причому руйнівником виступає особисто президент Трамп. Фактично він порвав з політикою своїх попередників, які починаючи з 1930-х років розглядали торгівлю з точки зору взаємної вигоди, що сприяє економічному зростанню і формуванню здорових відносин між державами. Крім того ця позиція кардинально розходила з позицією інших представників G7.

Оскільки погляди Трампа на світову економіку і торгівлю виявилось принципово іншим, адже саме він став першим президентом, який переконаний, що протекціонізм здатний «зробити Америку великою». І він же, зрозуміло, перший, який зважився заявити, що «торгові війни - це добре і в них легко перемагати». Парадокс цієї ситуації полягає в тому, що, зігравши головну роль в становленні світових економічних інститутів після 1945 року, в тому числі ГАТТ / СОТ, сьогодні Сполучені Штати в особі свого 45-го президента оголошують СОТ одним з «ворогів Америки».

Така ситуація призвела до того, що інші країн G7, розуміючи, що досягти згоди на багатосторонніх переговорах про лібералізацію світової торгівлі стало практично неможливо, почали пропонувати підходи до трансформації СОТ. Ці плани включали як тактичні завдання, насамперед вирішення проблеми роботи Органу з вирішення суперечок СОТ, яка з грудня цього року буде мити лише 3 з 7 легітимних членів, так і стратегічні завдання в частині зміни механізму прийняття рішень в СОТ.

Ба більше, в частині питання майбутнього СОТ почався складатися вимушений союз між іншими, крім США. членами G7 та Китаєм.

В середині липня відбувся 20-й саміт Євросоюз - Китай. Політика ізоляціонізму, що проводиться нинішньою американською адміністрацією, зневажаючи універсальними правилами міжнародної торгівлі, торгові війни - ці нові обставини сприяли певному зближенню Брюсселя і Пекіна, які виступають за подальшу лібералізацію ринків і проти протекціонізму. Сторони заявили про спільний намір домагатися реформування СОТ.

Цю ініціативу, безсумнівно, слід вітати. Інше питання - які шанси на її швидку реалізацію. Необхідність реформування СОТ обговорюється протягом принаймні десяти останніх років. З необхідністю реформ згодні всі. Але з'ясовується, що між згодою і практичним початком реформи лежить прірва, адже сьогодні США залишаються найвпливовішою членом СОТ. Тому сувора правда полягає в тому, що при всій привабливості і корисності спільної ініціативи ЄС і Китаю намір реформувати СОТ без участі головного гравця - справа малоперспективна. Це, втім, розуміють у інших країнах G7, крім США і у Китаї. До речі, в торгових відносинах інших країн G7, крім США, та Китаю чимало невирішених проблем і протиріч, які схожі з протиріччями між США і Китаєм.

Отже початок будь-якої реформи СОТ передбачає насамперед відповідну згоду між провідними його членами. При цьому зв'язка США - Китай є ключовою, але в ній сьогодні відбувається торгова війна, як і в зв'язці США - ЄС. Таким чином саме СОТ став чи не найголовнішим заручником протиріч між країнами G7 і саме в умовах цих протиріч країни G7 та Китай повинні розпочати реформування цієї організації.